

і	438
дження	440
і	443
кою	445
ктичної	447
	450

І. ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

УДК 331.55(477)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

С. М. Іванюта, доктор економічних наук;
І. Б. Чичкало-Кондрацька, кандидат економічних наук;
В. Ф. Іванюта, кандидат економічних наук

Важливим чинником формування пропозиції робочої сили на національному і регіональних ринках праці України є зовнішні та внутрішні міграційні процеси.

Міграція населення охоплює 4 види переміщень: безповоротні (постійні), маятникові, епізодичні, циклічні (сезонні). Еміграція сприяє зростанню рівня зайнятості за рахунок прямого впливу представників тих професійних груп, які не користуються попитом на місцевих ринках праці, або внаслідок міграції конкурентноздатних прошарків населення і заповнення вільних вакансій тими, хто не має такої змоги за інших умов.

Державною службою зайнятості здійснюється моніторинг стану працевлаштування громадян України за кордоном, а також працевлаштування іноземних громадян і осіб без громадянства на території України. Для цього використовується державна статистична звітність щодо міжнародної трудової міграції. У «Звіт про чисельність та склад громадян України, які тимчасово працюють за кордоном» включаються громадяни України, які здійснюють професійну діяльність на підставі трудового договору (контракту) з закордонним роботодавцем або в межах виконання договорів, укладених між українським і закордонним суб'єктами господарчої діяльності. Звітність складається центрами зайнятості на підставі реєстраційних даних про осіб, працевлаштованих службою зайнятості за кордоном, даних підприємств області, які уклали договір підряду з закордонним підприємством, а також даних комерційних бюро, агентств і інших організацій, що здійснюють діяльність, пов'язану з працевлаш-

туванням громадян України за кордоном.

Відповідно до міжурядових угод про взаємне працевлаштування, які укладені з Урядами країн СНГ та Чеської Республіки, Словачької Республіки, Литовської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Польща, а також через договори суб'єктів підприємницької діяльності здійснюється сприяння у працевлаштуванні громадян України за кордоном.

Дослідити сучасний міграційний процес у регіоні та в цілому по Україні, виявити причини міграції населення.

Структура чисельності громадян України, які тимчасово працювали за кордоном, у розрізі вікових груп становить: з 18 до 28 років – кожен третій, з 28 до 40 років – майже кожен другий, 40 років і більше – кожен шостий. Переважно на роботу за кордон виїжджають чоловіки (чисельність жінок становить восьму частину від загальної чисельності осіб, працюючих в іноземних державах). Основна частина осіб, що працювали за кордоном у 2006 р., була зайнята в будівництві – 84 %, на підприємствах побутового обслуговування населення – 16 [1]. В Україні з числа іноземців 64,4 % працювали за наймом, 35,6 були зайняті в межах договорів підряду. Загальна чисельність осіб, які працювали за наймом, – це працівники-мігранти, за тривалістю роботи серед них громадяни, з якими укладені договори на термін від 6 місяців до 1 року, становлять 15,6 %. Короткострокові договори (до 6 місяців) укладені з 27 % іноземців, 17,8 з яких працює за довгостроковими (від 3 років і більше) договорами, від 1 до 2 років та від 2 до 3 років зайнято

відповідно 24,5 та 15,6 %.

У складі мігрантів помітне місце посідають особи, які мають високий науковий, творчий або кваліфікаційно-професійний потенціал. Понад 16 % мігрантів мають вищу освіту і 20 % мають професійно-технічну підготовку. За останні 10 років з України виїхало близько 1000 докторів наук. Причинами міграції в Україні є кризовий стан економіки, відсутність активної державної соціально-економічної політики, спрямованої на добровільний вибір діяльності, недостатне

стимулювання створення нових робочих місць і розвитку підприємництва [2].

Трудові міграції відбуваються переважно нелегальними способами. У міжнародно-правових актах, зокрема в Конвенціях МОП, термін «працівник-мігрант» трактується як особу, що мігрує або мігрувала з однієї країни в іншу з метою отримання роботи, тобто трудові міграції є вимушеним кроком працездатних громадян України у пошуках добре оплачуваної роботи за кордоном (табл. 1).

Таблиця 1

Основні напрямки міграції населення в Полтавській області у 2005р.

Показники	Осіб			На 1000 жителів		
	кількість прибулих	кількість вибулих	при- ріст, скоро- чення (-)	кіль- кість прибу- лих	кіль- кість вибу- лих	при- ріст, скоро- чення (-)
Усі напрямки міграції, у тому числі	30486	30479	7	19,5	19,5	0,0
Внутрішньо регіональна міграція	19156	19156	-	12,3	12,3	-
Зовнішня міграція	11330	11323	7	7,2	7,2	0,0
В тому числі країни СНД	624	594	30	0,4	0,4	0,0

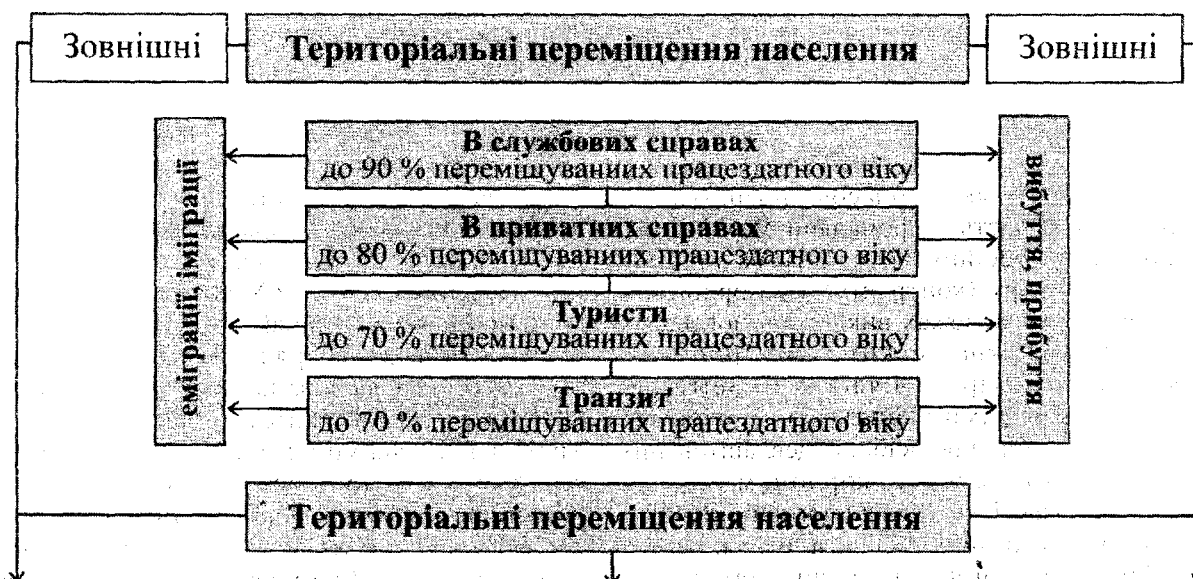
Міграційні процеси безпосередньо впливають на чисельність населення. Щорічно внаслідок міграції загальна чисельність населення України скорочується приблизно на 90 тис. осіб, причому найбільш активних, ініціативних, освічених. І хоча за останні роки від'ємне сальдо міграції знизилось більш як удвічі, значна частина мігрантів, (особливо тих, що йдуть на заробітки) залишає територію країни нелегально. Україна перетворилася на постачальника дешевої і досить кваліфікованої

робочої сили для багатьох країн далекого зарубіжжя (рис.).

Негативні наслідки міграційних процесів спостерігаються між містом і селом. Трудова міграція із сільської місцевості відбувається переважно до Росії.

Як свідчать соціологічні дослідження, основними причинами трудової міграції є затримка заробітної плати в Україні та відносно вища зарплата в Росії.

Одним із важливих процесів міграції є міграція сільського населення в місто. За терміном міграції сільського населення в місто Полтавській області.

Усього по об
у тому числі
сільське, тис
Сільське на

Урбанізація
відтворення на
визначає посилен
боку, в містах ст
місцевості пок

обочих місць і

ся переважно
одно-правових
МОП, термін
собу, що мігрує
іншу з метою
зві міграції є
зих громадян
аної роботи за

Таблиця 1

) жителів	
б- гь у- к	при- ріст, скоро- чення (-)
5	0,0
3	-
2	0,0
4	0,0

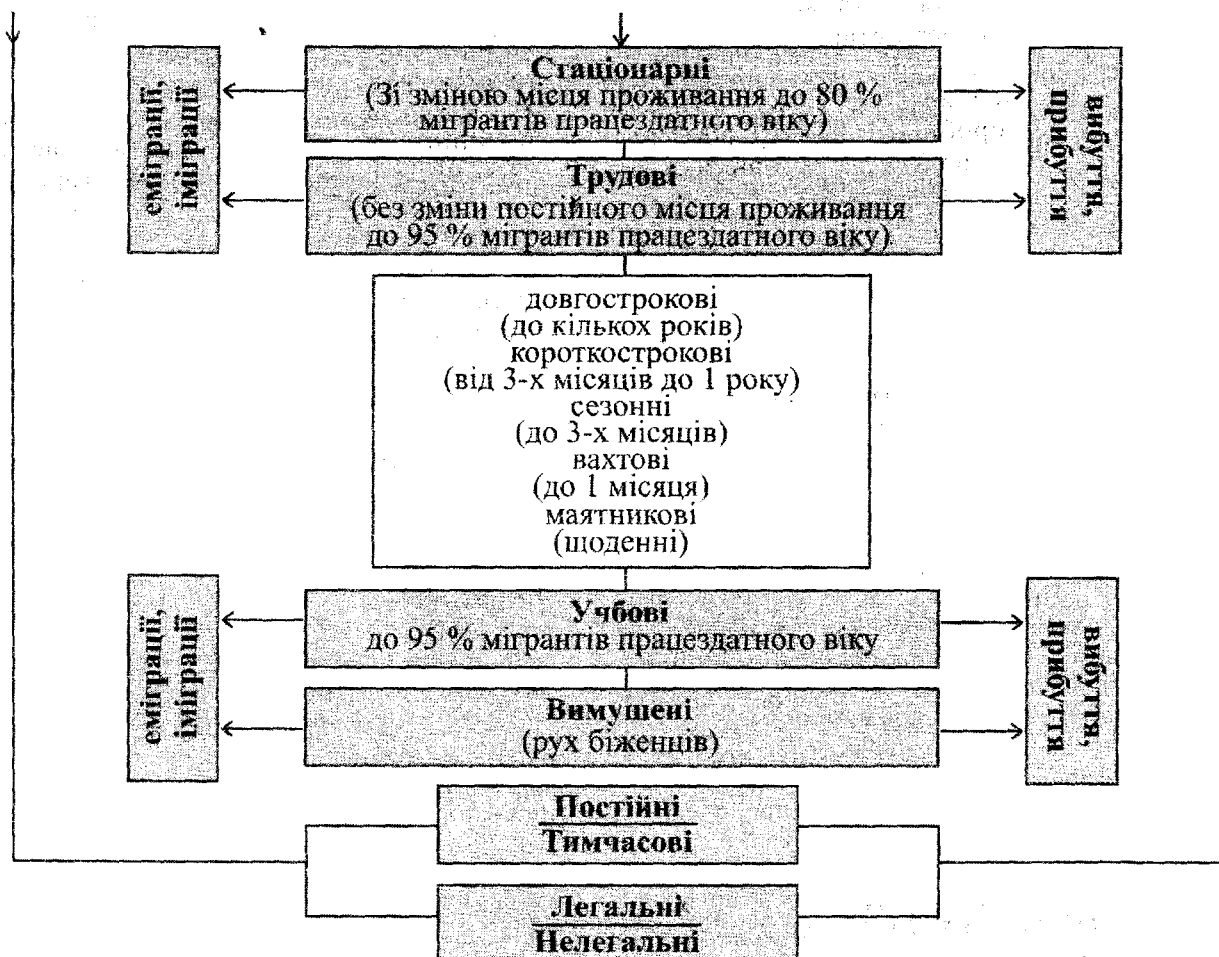

Рис. Регіональна міграція населення.

Одним із важливих негативних чинників міграційних процесів є значне посилення екологічної проблеми. За територіальною ознакою розрізняють міграцію сільської і міської робочої сили. В Полтавській області за останні 16 років змінюється

свідвідношення кількості міського та сільського населення.

Якщо в 1989 р. в сільській місцевості проживало 43,5 % населення, у 2001 р. – 41,2, то на 1.01.2006 р. – 40,2 (табл. 2).

Таблиця 2

Чисельність міського і сільського населення Полтавської області (1989–2006 рр.)

Населення	Роки					2006р. до 1989р. ±
	1989	1996	1999	2000	2006	
Усього по області, тис. ос.	1753,1	1739,1	1693,1	1673,3	1554,9	-198,2
у тому числі міське, тис. ос.	990,8	1013,9	994,9	980,5	930,6	-60,2
сільське, тис. ос.	762,3	725,2	698,2	690,8	624,3	-138,0
Сільське населення в % до всього	43,5	41,7	41,2	41,2	40,2	-3,3

Урбанізація не лише негативно впливає на відтворення населення, але значною мірою визначає посилення захворювань. Адже, з одного боку, в містах створені умови, які в сільській місцевості поки що неможливо створити,

(водопостачання, централізоване опалення, рівень медичного обслуговування забезпечення продуктами харчування) з іншого – значна скупченість населення, забрудненість території, прискорений ритм життя, шумовий фон, посилення емоційної

напруги та зниження м'язової активності (гіпокінезія) погіршують стан здоров'я, спричиняють хронічні захворювання, підвищують смертність населення міст в 2 рази по класу захворювань «хвороби системи кровообігу», «серцево-судинні» тощо. Ці захворювання властиві особам середнього та похилого віку (становлять найбільшу питому вагу в причинах смертності населення).

Інтенсивність звернень за медичною допомогою жителів сільської місцевості в 1,5–2 рази менша порівняно з містом. Причиною підвищеної смертності на селі є травматизм, пневмонія, кишкові інфекції, як правило, в дитячому і середньому віці. Саме ця частина населення здатна поповнити трудові ресурси.

Тиск іммігрантів на ринки праці України (з урахуванням прихованого безробіття) становить 13–15 осіб на кожну тисячу тих, хто шукає роботу. Склад іммігрантів за регіонально-державною належністю формується переважно під впливом історичного чинника – до 95 % іммігрантів є громадянами країн Молдавії, Польщі, Росії. Основними регіонами осідання мігрантів є

промислово-розвинені східні та південні області України, Республіка Крим, міста: Київ, Львів, Харків, Полтава.

Отже на наш погляд, проблеми послаблення міграційних процесів полягають по-перше, в укладанні відповідних (багатосторонніх і двосторонніх) міждержавних угод; по-друге, в організації обміну та стажування спеціалістів; по-третє, в організації навчання молоді за кордоном; по-четверте, у створенні спільних підприємств на території України тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Держкомстат України. Головне управління статистики у Полтавській області. Статистичний щорічник Полтавської області за 2005 рік. – Полтава, 2006.
2. Лібанова Е. М. Ринок праці (соціально-демографічні аспекти). – К., 1996. – С. 12–44.
3. Петрова Т. П. Механизм миграционного обмена: методы исследования. – К., 1992. – С. 53.
4. Ринок праці Полтавської області в 2001–2006 рр. (Аналітично-статистичний збірник). – Полтава, 2006.

УДК 314.15

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

І. О. Курило, доктор економічних наук

Гострота й актуальність демографічних і багатьох соціальних проблем у сучасній Україні висувають на порядок денний питання розробки науково обґрунтованої, ефективної і гнучкої соціально-демографічної політики. Попри підвищення уваги до соціально-демографічних проблем та активізацію останнім часом соціальної політики в Україні, запроваджувані у цій царині заходи не завжди вирізняються комплексністю, обґрунтованістю та своєчасністю, а реалізація певних напрямів демополітичного впливу не є достатньо послідовною, довгостроковою та такою, що повною мірою враховувала б специфіку сучасної соціально-демографічної ситуації та її перспективні зміни.

До розробки принципів і основних напрямів соціально-демографічної політики в Україні періоду незалежності долучилось доволі багато фахівців. У даному предметному полі нині працюють такі знані вітчизняні учені, як Е. Лібанова, О. Макарова, О. Палій, В. Стешенко та інші [1–3]. В країні затверджено «Стратегію демографічного розвитку України до 2015 р.». Нещодавно підписаний також Указ Президента

України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 19 вересня 2007 року «Про заходи щодо подолання демографічної кризи та розвитку трудових ресурсів потенціалу України» [4]. Однак потреба в оновленні й розвитку концептуальних засад соціально-демографічної політики на сьогодні не втрачає своєї актуальності.

Досвід здійснення новітніх демополітичних заходів в Україні засвідчує, що не втрачає своєї актуальності необхідність забезпечення комплексності соціально-демографічної політики. Демографічні процеси тісно взаємопов'язані між собою із низкою їх безпосередніх і опосередкованих чинників, «відтворення населення відбувається в усьому просторі суспільно-економічного життя: різноманітних соціальних властивостей індивіди набувають в усіх без винятку його сферах» [5, с. 49], а отже, і кардинальних змін у демографічній ситуації, позитивних результатів проведення соціально-демографічної політики може бути досягнуто лише за умов охоплення нею всіх сфер життєдіяльності населення, комбінування демополітичних впливів, спрямованих на різні статеві-вікові контингенти та соціальні верстви населення,

здіяння широким колом соціальних сфер. Демографічна ситуація в усіх різновидах економічній, культурній, соціальній, наголосити на певних демографічних принципах економічної політики, вирішення соціальних питань. С. 40–41; 7, с. 40.

Наріжним ґрунтом соціально-демографічної політики є осягнути перспективні орієнтації її кількісні параметри, пошук способів демовідтворення зумовлена кількісними загальними напрямками, згідно з якими розвинути робочої сили, прогресу знижує характеристик не замінюється її друге, кардинальні передумови формування населення України кількісних параметрів: істотного збільшення чисельності демографічної нерелігійно, «економічних сукупностей у більшості європейських країн, вичерпано, тому відтворення трудових ресурсів на інтенсивні прогресивних подовження тривалості активного періоду демографічний сфери від такого у розв'язку кількісних характеристик демографічної ситуації так депопуляції погіршенням як здоров'я).

Поліпшення життя – освітньо-культурних, у свою чергу, штабів депопуляції населення. Вітчизняної соціальної мають бути пов'язаних соціальних в освіті, інтегрувати в відтворенні людських ресурсів.